

Ötletadó: KNÉZT RUDIT

Ötletadás ideje: 1868.

TART.: KÖTCSEI BÖRCSERZÉS ÉS VISELET

4 lap

FÖLDRAJZI MUTATÓ: KÖTCSE

SAKTUTATÓ: XIV
XV

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ÁRVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 150-⁰⁰000 TETELE ALÓL

1150

Somogy Megyei Múzeum
NA - 438
Mégprozi adaltár

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM
Kaposvár, Rippl-Rónai tér
Telefon: 12-374 Postafiók: 70

HUNGARY 1/21/6
Köt. cse.

Bőr cserzés és festés 1945-50 között.

Adatközlő: Csendes József
vlt zsellér.

Gy: Kúcsy Judit 1968

Telekiben volt egy bőrkikészítő Győri István nevű, aki gyárimunkás volt, de kilépett és a háboru után önállósodott. Tőle irtam le a bőrfestési recepteket 1948-49-ben. A TSZCS-ben marhabőr kikészítéssel foglalkoztam, tárgyalás is volt ezzel kapcsolatban, még az újságba is beletettek, pedig nem lehetett kapni szép bőrt abban az időben és így házilag kellett előállítani.

"Bőrkikészítés: boxot: zsiros bőrt: A bőrt jól feláztatjuk és meszesbe tesszük. A meszes keverék a következő: 100 liter vízbe 1 kg. kénbárium és 1 csomag szódabikarbóna kerül, ezt jól bele kell keverni. A bőrt lecsurgatva beletesszük és naponta többször megkeverjük. 4-5 napot van ebben a meszesben. Ezután jön a husolás azaz a hus leszedése a bórról. Utána a bőrt lemerjük és hideg vízben kétszer-háromszor kimosuk és egy éjjel hideg vízben pihenik. Ezután felmelegítünk vizet 28 fokra, ebbe beletesszük a bőrt, majd a pácba 5 %-os parafinos lébe, ahol egy órát forgatjuk a bőrt. Utána egy éjjel pihen. 0.4 %-os sósav, 5 % só kerül hideg vízbe és ebbe tesszük egy éjjelre a bőrt, ez az un. pikely készítése.

A cserzőanyag: 4 % krómkáli meleg vízben való feloldásával 3,2 % kénsav és 0,1 % cukor, 1 csomag szódabikarbóna, ezt feloldjuk és összekeverjük, kész a cserzőanyag.

A bőrt hideg vízbe rakjuk és állandó kezelés mellett adagoljuk a cserző anyagot, az adagolás negyedóránként fokozódik és 6 óra hosszat keverjük.

Festék készítése: 28 fokos meleg vízben történik, 1 kg. bőrhöz kell 0,3 - 0,5 % festék, ezt előre fel kell oldani meleg vízben, tüzön hozzáadunk 3 deka olajat és szappant, ebbe tesszük a festendő bőrt. Festés után a bőrt egymásra kiterítve hagyjuk teljesen lecsurogni 2 napot és azután jön a száradóra.

Szörme kikészítés és festés: A jó feláztatott bőrt lehusuljuk, a husolás után újra tiszta vízre tesszük, s másnap tisztára mossuk. Mosás után cserezzük a következő anyagokkal:

1. Cserzés: 5 liter 28 fokos meleg víz, 1/4 kg. konyhasó, 2 deka kénsav 66-70 %-os, és kb. 70 deka formalin, ebbe 1 órai keverés után pihen a bőr. 5 napot van benne, naponta többször meg kell keverni. Utána több vízben ki kell mosni. Ez az előcserzés, a megadott adagok 1 kg. száraz szörméhez 10 liter vízzel.

2. Cserzés: 1 liter 28 fokos meleg víz, 15 gramm kromozál, 10 gramm konyhasó, 40 %-os formalin, 5 gramm. Ezzel a bőr husát felét bekenjük, és egy éjjelen át pihen. Másnap kihalásszuk, megszáritjuk, hűvös helyen száradás után fektoljuk, azaz fektolóval puhítjuk. Ezután lestucoljuk, azaz leszedjük a még rajta maradt kis részeket, kész a szörme. Ezután jön a szörme zsirtalanítása.

Zsirtalanítás: Keményszórú szörmének a szőr puhítására veszik igénybe ezt a folyamatot. 1 liter vízben 5-20 grammig terjedő mennyiségű kénnátriumot feloldanak és így pihen 3 órát, utána több vízben kiöblítik és csak azután kerül a zsirtalanító fürdőbe.

Fehérre készített box: 1 kg. bőrhöz 20 deka timsó, 20 deka só, 20 deka finomliszt és 1 tojás sárgája kell.

Bőrkészítés box és zsiros:

1. A bőrt jól feláztatjuk vízben, meszesbe tesszük /meszes: 300 liter vízbe 3 kg. kénbárium és 1 csomag szódabikarbóna.
2. Másodszor pácolás: 5 %-os parafinos oldatba, hideg vízben egy órát forog.
3. A bunda timsós eljárása: Jól feláztatott bőroket lehusoljuk, /a husuló kaszából készül, fanyéllal/. Utána tiszta vízbe tesszük, ebben 1 napig áll, tisztára mossák és lecsurgatják. Ezután jön a cserzés.
4. Cserzőoldat: 15 deka timsó, 5 deka konyhasó, 1 deka kénsav, össze kell főzni és a bőr husos felét bekenni, pihentetni vele 48 órát, utána leszáritani, száritás után fektolni azaz puhítani, egy éjjelen át hűvös helyen tartani és végül ismét puhítani.

Bejegyzések Csendes bácsi füzetébe:

Baranyai János 1 db. bekecs közép, Lajos János 1 db. bekecs közép, Bikhert Sándor 1 db. bekecs nagy, Ferenci Lajos 1 db. bekecs nagy, Vett birkabőr Sulmann Vilmostól 3 db. 10 Ft. Beikhert Jánostól 2 db. 10 Ft. Szalaiéktól 1 db. 6 Ft. Kis Hartmanéktól 2 db. 10 Ft. Lux Imrétől 2 db. 10 Ft., Lux Sándortól 1 db. 5 Ft.

A bőr festéshez és kikészítéshez Radnai Zoltán nevű pesti kereskedőtől lehetett beszerezni az anyagokat. Hirdetéseiben adta tudtul, hogy milyen anyagokkal rendelkezik: krómtimsó /birkabőr, szőrmebunda cserzéséhez/, krómkáli /cserzőanyag/, törött vörösolaj /bőr zsirozására/, csontolaj és 885-ös olaj /zsirzásra/, kénátrium cserzésre, kénsav-sósav cserzőanyagba, timsó ugyancsak cserzőanyagba, ezenkívül oropon/veszi ki a meszet a bőrből/, zselatin, ammoniak /birkabőr kimosására, szőr tisztítására/, szódabikarbóna /cserzőanyaghoz krómkálléval együtt/, szappangyökér, mész /100 liter vízhez 6 kg. mész/, anilin festék.

Anilin festékből 1 deka 500 Ft. volt, csak barnát és feketét festettek durabélnek nevezték. Beboxoltuk vastagon és tüzes vasalóval mentünk rá, ettől fényesedett ki.

A bőr száritása rámán történt, ami különböző méretű volt, 150x150-es, 150x200-as, 100x100-as és 200x200 cm.-es. A legtöbb megrendelés Csepely, Kötöcse, Szólád, Medgyes, Kőröshegy, Szemes községekből történt. Nagyajomba vittek kész bőrt cipésznek. A legfontosabb szerszámok a következők:

1. Kadrátuló 28 x 32 cm.-es lap keménypapirból, ezzel mérte a bőr nagyságát.
2. Ráma: fenyőlécből készült és az előbb említett különféle méretekkel volt használatos.
3. Husuló: Kis darab vasból pl. kasza pengéjéből, fanyéllal ellátott 10 cm. hosszú kis kéziszerszám.
4. Fektuló: Fataip állványzatra szerelt éles vasdarab, ez is félig-meddig a husulásra szolgált, másrészt puhításra.
5. Keverő és merőfák.

Különféle bőr minőségek: birkabőr: léghőbb bekecsnek, cipőbélésnek, ágy elé szőnyegnek, kabátnak. Rókabőr: prémnek nagyon finom bőr. Kutjabőr: jó cipőbélésnek, gyerekcipőnek mivel gyenge és finom. Borjubőr: kicsit keményebb, ebből a box cipők készülnek és a zsiros bőr, csizmának, bakancsnak, lószerszámnak. Ezt szokták boxzal kenni és vasalni. A legszebb borjubőr a 4-5 hetes, 6 hetes esetleg 2 hónapos bőre. Az erősebb borjubőrből fényes csizmaszárat készítettek /box/, zsiros bőrből csizmát, bakancsot, pl. másfél éves borjuból. Lóbőr: Ez elég kemény, leginkább csak pacsker készül belőle. Kecsbőr: puha, finom bőr, lábbelinek nagyon jó.

A bőr kikészítésének kadrátja 15-20 forint volt.

Marhabőrhöz kellett a legtöbb munka. Minden 10 kg. bőrhöz 1 kg. króm kellett nyers vizes állapotban. Mivel most nem lehet krómot kapni, azért nem tud dolgozni. Áztatás, cserzés, minden egyformán megy a különféle bőröknél /kivéve: birkabőr, szarvasbőrt, ha szőrmésen akarják/ az áztatóba cserzésre, csak a fektolás azaz a puhítás más. Gyengébb bőröknél és boxoknál a bakozás is megy, a ráján való husulás, puhítás után. A zsiros bőrnél csak a ráján puhítják. Birkabőrt, szarvasbőrt, aminek a szőrméje rajta marad, azt a ráján nem puhítják, csak a fektulón a husos felét.

Hipermangánnal szederfa táplóját kellett kifőzni és ehhez egy nagyon kevés piros anilin festéket kellett adni, 100 liter vízbe 4 kg. tápló, 1 gramm piros festék és ezt 15-20 percet forralni, sárga-barna is készülhet, ekkor is kell egy kevés piros, a sárgából és barnából csak egy-egy késhegynyi.

Cserfakérget és gubóját talp cserzéséhez próbált, de kemény lett tőle a bőr és hamar törött. Ezt az eljárást Göllében tanulta, ott ketten is dolgoztak ilyen cserfakérges gubós cserzéssel. A fa héját le kellett huzni, azt felfőzni és ennek a levében áztatni a felpuhított bőrt. 100 liter vízhez 6-7 kg. kellett.

Kötcesei viselet

115
SOMOGY MEGYEI MÚZEUM
KA-438
Műrajzi aratás

RIPPL-RONAI MUZEUM
Kaposvár, Rippl-Rónai tér
Telefon: 12-374 Postafiók: 70

Gy.: Knézy Judit HUNGARY 1/21/5

1967 november

Adatközlő: Ubrik István Kötcese
/egy meglévő fényképről
mondta el./

Rékli, szoknya /Trimmel Erzsébeten/ bársony betét, selyem horgolt fejkendő "snecc" alatta konty.

Férfi: zsinoros csizma /Ubrik Hendriken/ mellény, kabát, házivászon /sima/ ing.

Volt kivarrott inge, rakott bő gatyája, egy u.n. "gyengével" díszítve és alul rojt. Csak "innepen" hordta. "Keerbait"-on fekete posztó gatyában járt; alatta "pörgegatyá" /vászon keskenygatyá/ volt, mint a vászon pantalló.

Vászon pantallóban "gatyában" és tutyiban táncoltak. Hazajött a templomból, levette a fekete nadrágot és a vászonban, ami alatta volt táncoltak.

Kb. 50 éve hordták. Ubrik István 10 éves volt, a templomba még ebben jártak az idősebb emberek. Édesapja még legénykorában hordta, még néhány évig emberkorában is.

Aratni bőgatyában arattak, még abban az időben is, mikor a zsinóros /szűk/ gatyák divatba jöttek.

Volt egész jó és rendes csizma /bucsukor huzzák fel/ szegénynek egyenes rövid csizma volt, gazdagnak zsinoros volt.

Aratáskor bőrpapucsot hordtak, sarkatlant, kapcát huzzák bele. Azzal verekedtek.

Édesanyám mesélte, hogy Hendrik bátyám és János bátyám arattak, nagy hideg vót, kabátban nem bírták ki, kaszával kergették egymást, "agyon-szurlak" mondták, dobták egymás után a kaszát, meg a papucsot. Arra ment egy ember, szólt: gyerekeim hagyjátok egymást, testvérek vagytok.

Klumpát háznál sárban hordták a szegényebbek. Volt itt klumpás cseh sógor, abban szokott járni. Karádi vásáron vették a klumpát. Gömbölyű tetejű kalapot hordtak.